

Sheila Miyoshi Jager

BROEDERSTRIJD IN

KOREA

**HET ONEINDIGE CONFLICT
TUSSEN NOORD EN ZUID**

Sheila Miyoshi Jager

BROEDERSTRIJD IN
KOREA

**HET ONEINDIGE CONFLICT
TUSSEN NOORD EN ZUID**

Uitgeverij Omniboek

In 1943, midden in de Tweede Wereldoorlog, bespraken president Franklin D. Roosevelt, generalissimo Chiang Kai-shek en premier Winston Churchill het lot van Korea tijdens de Conferentie van Caïro, vooruitlopend op Korea's bevrijding van de Japanners. Roosevelt hoopte Korea 'te zijner tijd' onafhankelijkheid te kunnen verlenen, nadat het land enige tijd als mandaatgebied door de geallieerden was bestuurd. Dat viel niet goed bij de Koreanen. De Koreaanse natie bestond al veel langer dan de geallieerde machten. In de zeventende eeuw was Korea een verenigd land met een eigen taal, cultuur, monarchie, staatsbureaucratie en eeuwen van hoge beschaving, vergelijkbaar met het naburige China en Japan. Korea was meer dan duizend jaar een onafhankelijke staat geweest toen Japan het in 1910 annexeerde.

Korea's lot na de Tweede Wereldoorlog werd niet bepaald door mandatarissen, maar door de militaire omstandigheden in het land. Roosevelt ging ervan uit dat de Japanners in China en Korea alleen ten koste van zware verliezen verslagen konden worden. In de hoop die operaties aan de Sovjetstrijdkrachten te kunnen overlaten, had hij er tijdens de Conferentie van Jalta in februari 1945 mee ingestemd dat Stalin, als hij in de oorlog tegen Japan mee zou doen, het zuiden van Sachalin en de Koerilen zou krijgen, alsmede de leaserechten van de havens in Dairen [Dalian] en Port Arthur [Lüshun], en zeggenschap over de belangrijke spoorwegen in Noordoost-China, het voormalige Mantsjoerije. Tijdens de Conferentie van Potsdam van juli 1945 werd president Harry Truman enthousiasme voor een snelle deelname van de Sovjet-Unie aan de oorlog aanzienlijk getemperd door het nieuws dat de atoombom succesvol was getest. Japan capituleerde in augustus bijna van de ene op de andere dag toen de atombommen op Hiroshima en Nagasaki waren gevallen en de Sovjets aan een snelle opmars in Mantsjoerije bezig waren. Truman, die na de dood van Roosevelt in april president was geworden, stelde voor om de bezetting van Korea te delen, met als grens de 38e breedtegraad. Tot zijn verrassing stemde Stalin ermee in. Hoewel het hele schiereiland

voor hem voor het grijpen lag, was de Russische leider meer bezig met het consolideren van zijn heerschappij over Oost-Europa. Controle over de noordelijke helft van Korea was voldoende om de Sovjetbelangen veilig te stellen zonder Washington onnodig tegen de haren in te strijken. Uiteindelijk zouden de twee zones onder een gemeenschappelijk mandaat worden verenigd, maar toen de Koude Oorlog in Europa steeds verder oplaaide, werd het al snel duidelijk dat er geen verzoening tussen de supermachten en hun respectievelijke bezettingszones mogelijk was.

Gewelddadige rellen van communisten en linkse sympathisanten teisterden de Amerikaanse zone. Ondanks verzet van de Sovjets werd er in mei 1948 een door de VN gesteunde verkiezing voor een nationale vergadering gehouden, maar alleen in het Zuiden. De nieuwe nationale vergadering koos een oude en felle nationalist, Syngman Rhee, tot eerste president van de Republiek Korea (ROK). Vier maanden later, in september 1948, werd de Democratische Volksrepubliek Korea (DPRK) in het Noorden gesticht, onder leiding van de jonge Kim Il Sung, een voormalige kapitein uit het Sovjetleger en guerrillastrijder tegen de Japanners. Eind 1948 waren er twee tegengestelde en vijandig tegenover elkaar staande regimes gevormd, elk met zijn eigen visie op de toekomst van Korea.

Stalin gaf Kim Il Sung groen licht voor de invasie van Zuid-Korea, die in de vroege ochtenduren van 25 juni 1950 plaatsvond. Binnen een week namen Amerikaanse strijdkrachten onder de VN-vlag deel aan de strijd. De bevrijdingsoorlog van Kim Il Sung werd een wereldwijde aangelegenheid, en de bemoeienis van China, vanaf oktober 1950, hield het risico van een Derde Wereldoorlog in. De onvoltooide oorlog, de eerste 'hete' strijd van de Koude Oorlog, verhevigde de globale confrontatie en rivaliteit tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Maar paradoxaal genoeg verminderde de nieuwe internationale orde als resultaat van de gevechten de mogelijkheid van een wereldoorlog aanzienlijk door een stabiel machtsevenwicht te creëren dat geen van beide zijden wilde verstoren.

Bevrijding en verdeling

Op 15 augustus 1945 zette Kim Eun-kook kort voor het middaguur de radio aan. Zijn grootvader zei tegen de jonge jongen dat er om twaalf uur een belangrijke verklaring zou worden uitgezonden en dat ze er samen naar zouden luisteren. Een dag eerder was de politie langs geweest in zijn woonwijk in de stad Hamhŭng om iedereen erop te wijzen dat ze naar de radio moesten luisteren omdat de keizer zou spreken. ‘De keizer zou iets zeggen over een “fantastisch wapen”, uitgevonden door Japan,’ zei de oude man tegen de jongen. Het wapen zou ‘de Amerikanen binnen een tel wegvagen’ waardoor Japan de oorlog zou winnen.

Eun-kook en zijn grootvader zaten samen op de veranda naar de kerkende tonen van het Japanse volkslied te luisteren. Hoewel ze van de politie te horen hadden gekregen dat ze recht tegenover de radio moesten gaan zitten en de vloer met hun voorhoofd moesten aanraken zodra de keizer sprak, deden ze dat niet. Eun-kook vertaalde de toespraak voor zijn grootvader omdat de oude man geen Japans verstond. In het begin had de jongen er moeite mee om de woorden van de keizer te begrijpen. Hij noch zijn grootvader, noch enige andere onderdaan van de keizer had diens stem ooit eerder gehoord.

‘Nou, wat zegt hij?’ vroeg de oude man. ‘Heeft hij al iets belangrijks gezegd?’ De jongen schudde zijn hoofd. De keizer sprak een ingewikkeld soort Japans dat maar weinig mensen konden begrijpen. Eun-kook zette de radio harder. Plotseling schoot hij overeind, geschokt door wat hij net had gehoord. Hij vertelde zijn grootvader dat de keizer zojuist had verklaard dat Japan de oorlog had verloren en zich onvoorwaardelijk aan de geallieerden zou overgeven. De oude man greep de jongen vast

en begon te snikken. De grootmoeder van Eun-kook hoorde hun kreten en rende naar de veranda. Ook zij begon openlijk te huilen toen ze het nieuws hoorde. Voordat de keizer was uitgesproken, zette de jongen de radio abrupt uit. Hij rende naar buiten, haalde de Japanse vlag die bij de deur hing neer en liet hem aan zijn grootmoeder zien. Hij vroeg wat hij ermee moest doen. ‘Verbranden,’ zei ze.¹

Einde van het keizerrijk

Voor tientallen miljoenen Koreanen die op het middaguur van die vijftiende augustus naar de verklaring van de Japanse keizer luisterden, was het een dag van grote vreugde die vrijheid bracht na vijfendertig jaar van koloniale overheersing. Maar ondanks alle opwinding van het moment werd de bevrijding duur betaald. Korea was niet bevrijd door Koreanen en was nu dus onderworpen aan de wil en de wens van zijn bevrijders. Terwijl duizenden Japanners in treinen en op boten stapten om terug te gaan naar Japan, namen de Amerikanen en de Sovjets het heft in handen. Amerikaanse bestuurders en planners hadden slechts een vage notie van wat er met Korea moest gebeuren na de val van Japan. Het land was nooit belangrijk geweest voor de Verenigde Staten. Veertig jaar eerder had president Theodore Roosevelt blijk gegeven van een kille, realistische visie op de situatie in Noordoost-Azië. Hij had Japan als de regionale grootmacht geaccepteerd en het land geprezen vanwege zijn succes en omdat het zich in minder dan veertig jaar van een feodale staat tot een wereldmacht had ontwikkeld. Roosevelt had het ‘bijzondere belang’ van Korea voor Japan erkend nadat de Japanners Rusland in de Russisch-Japanse Oorlog (1904-1905) hadden verslagen – een oorlog die de president met vredesonderhandelingen had helpen beëindigen, waarvoor hij de Nobelprijs voor de Vrede ontving. Zijn opstelling maakte de kolonisatie van Korea mogelijk, waarvoor Japan op zijn beurt het bijzondere belang van de Filipijnen voor Amerika erkende.

Theodore Roosevelt's medeplichtigheid aan de Koreaanse kolonisatie zou in 1945 door zijn neef met zijn visioen van een vrij en onafhankelijk Korea worden rechtgezet. Na de Tweede Wereldoorlog omarmde Franklin Delano Roosevelt een nieuwe wereldorde die de status van Japanse en Europese koloniën fundamenteel zou veranderen. Hij propageerde de deugden van de vertegenwoordigende democratie, hulp aan de onderdrukten, vrije handel en open markten. Maar voordat

Korea en andere voormalige koloniën volledige onafhankelijkheid konden krijgen, stelde de president zich een mandaatperiode voor waarin de geallieerden intern orde op zaken konden stellen en de landen op onafhankelijkheid en zelfbestuur konden voorbereiden. Ook lette hij er nauwkeurig op dat de postkoloniale staten zich niet tegen de Amerikaanse belangen zouden keren. Hoewel aanvankelijk een tegenstander van het plan, stemde Churchill er toch mee in omdat de Verklaring van Caïro niet specifiek sprak over de koloniën van de Britten zelf en alleen Korea als mandaatgebied noemde. De Verklaring, gepubliceerd op 1 december 1943, bevatte de eerste belofte van de grootmachten Verenigde Staten, Groot-Brittannië en China om de Koreaanse onafhankelijkheid 'te zijner tijd' te steunen. Stalin reageerde positief op het idee van een mandaat toen Roosevelt hem daarover vertelde tijdens hun ontmoeting in Teheran, kort na de Conferentie van Caïro. Wel meende de Sovjetleider dat de periode ervan zo kort mogelijk moest zijn.²

Het voorstel was echter slecht uitgewerkt en bevatte geen specificaties over hoe een gemeenschappelijk mandaat in Korea zou moeten functioneren. Uiteindelijk werd het probleem niet via een overeenkomst opgelost, maar met militaire middelen in het veld. Het was niet zozeer Roosevelts grote visioen van een nieuwe wereldorde, maar veel meer de plotselinge ineenstorting van Japan die de toekomst van Korea zou bepalen, evenals de naoorlogse orde in Azië. Roosevelt en Stalin kwamen in februari 1945, met het einde van de Tweede Wereldoorlog in zicht, in Jalta overeen dat de Sovjetstrijdkrachten Korea zouden bevrijden, terwijl de Amerikanen Japan zelf zouden binnenvallen.³ Stalin verwachtte veel in ruil voor de bevrijding van Mantsjoerije en Korea. De Amerikaanse generaal Douglas MacArthur, opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten (SCAP) die Japan bezetten, waarschuwde: 'Ze zullen heel Mantsjoerije, Korea en mogelijk delen van Noord-China willen hebben. Het was onvermijdelijk dat er territorium wordt ingenomen, maar de Verenigde Staten moeten erop staan dat Rusland zijn bijdrage levert door Mantsjoerije op de vroegst mogelijke datum na de nederlaag van Duitsland binnen te vallen.'⁴ Roosevelt stemde er stilzwijgend mee in. Zonder Churchill of de Chinese leider Chiang Kai-shek (Jiang Jieshi) te raadplegen sloot hij een geheime overeenkomst met Stalin, waarin hij de Koerilen, de zuidelijke helft van Sachalin en speciale voorrechten in Mantsjoerije aan de Sovjets bood, in ruil voor hun deelname aan de oorlog tegen Japan.⁵

Toen na de overgave van Duitsland de Conferentie van Potsdam in juli werd gehouden, hadden de dood van Roosevelt in april en het succes van het atoombomprogramma de situatie drastisch veranderd. Het hoofddoel van de conferentie was een visie voor de wereld na de oorlog te ontwikkelen, maar het bestaan van de bom had de verhouding tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie gecompliceerd. De Amerikaanse minister van Oorlog Henry Stimson vertelde president Harry Truman tijdens de conferentie dat de atoombom binnen een paar dagen klaar zou zijn voor gebruik tegen Japan. Truman nam daarop contact op met Churchill om te bespreken wat ze tegen Stalin zouden zeggen. Als ze hem over de bom vertelden, zou hij kunnen proberen om zo snel mogelijk aan de oorlog tegen Japan te gaan deelnemen. De bom bood de mogelijkheid om een kostbare invasie van Japan te vermijden, en de behoefte aan hulp van de Sovjets werd veel minder dringend. Truman besloot Stalin zo laat mogelijk op de hoogte te stellen en het nieuws in de vaagst mogelijke termen te vervatten: niets over een atoombom maar over 'een volkomen nieuwe vorm van bom'.⁶

Stalin was echter al enige tijd op de hoogte van het bestaan van de bom.⁷ Andrej Gromyko, in die tijd ambassadeur in de Verenigde Staten, herinnerde zich dat de Sovjetleider boos was over het kennelijke gebrek aan vertrouwen van de Amerikanen. 'Roosevelt had er duidelijk geen behoefte aan om ons in te lichten,' zei Stalin later tegen Gromyko. 'Hij had het in Jalta kunnen doen. Hij had me gewoon kunnen vertellen dat de atoombom in de experimentele fase was. We werden geacht bondgenoten te zijn.'⁸ Stalin vertelde Truman dat zijn strijdkrachten midden augustus klaar zouden zijn om in actie te komen. Maar met de atoombom in het spel besloot de Sovjetleider in het geheim om de datum van de aanval tien dagen te vervroegen, precies zoals Truman en Churchill hadden gevreesd. Hij zou de Amerikanen, die gehoopt hadden Japan tot overgave te kunnen dwingen zonder de Sovjet-Unie bij de oorlog te betrekken, te slim af zijn. Om 23.00 uur op 8 augustus, twee dagen nadat 'Little Boy' op Hiroshima was gegooid, verklaarde de Sovjet-Unie de oorlog aan Japan. Sovjettroepen begonnen een uur later, op 9 augustus, Mantsjoerije binnen te trekken. Met slechts een week vechten had de Sovjet-Unie het in de Russisch-Japanse Oorlog verloren terrein herwonnen. Truman had de race om Japan op de knieën te dwingen voordat de Sovjettanks Mantsjoerije zouden binnenrollen, verloren.⁹

**De allesomvattende geschiedenis van Korea,
van de Tweede Wereldoorlog tot de ontmoeting
van de Koreaanse leiders met de Amerikaanse
president Trump in 2019.**

‘Dit boek biedt een elegante, evenwichtige en bijzonder
innovatieve geschiedenis van de Koreaanse Oorlog.’

– THE NEW YORK TIMES

‘*Broederstrijd in Korea* brengt het conflict buitengewoon
goed tot leven, op manieren die niet altijd prettig zijn
voor de hedendaagse lezer.’

– THE WALL STREET JOURNAL

‘Een magistrale geschiedenis van de Koreaanse Oorlog.’

– FOREIGN AFFAIRS

‘Mevrouw Jager heeft het evenwichtigste en uitgebreidste boek
over de Koreaanse Oorlog geschreven. Misschien kunnen we de
gewelddadigheden van deze “vergeten oorlog” door dit boek
eindelijk een plek geven.’

– THE ECONOMIST

‘Een belangrijke bijdrage aan het Koude Oorlog-debat.’

– LITERARY REVIEW

Uitgeverij Omniboek

WWW.OMNIBOEK.NL

NUR 680
ISBN 978 94 0191 667 7

9 789401 916677